

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosionomi (AMK)

Salla Mustonen, Suvi Sinkko, Mona Uotinen

Me mentiin vähän väärinpäin näihin meidän varhaiskasvatussuunnitelmasysteemeihin - selvitys lasten osallisuuden toteutumisesta seurakunnan päiväkerhoissa

Tiivistelmä

Salla Mustonen, Suvi Sinkko ja Mona Uotinen

Me menttiin vähän väärinpäin näihin meidän varhaiskasvatussuunnitelmasysteemeihin - Selvitys lasten osallisuuden toteutumisesta seurakunnan päiväkerhoissa, 27 sivua, 4 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta

Sosionomikoulutus

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyö 2019

Ohjaajat: Lehtori Outi Kokko-Muhonen, Saimaan ammattikorkeakoulu, varhaiskasvatuksen ohjaaja Leena Kinnunen, Lappeenrannan ev.lut. seurakunnat

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä tietoa lastenohjaajien kokemuksista lasten osallisuuden toteutumisesta seurakuntien varhaiskasvatuksen päiväkerhoissa. Lapsen osallisuutta tarkasteltiin erityisesti varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) näkökulmasta. Opinnäytetyön teoriaosuudessa osallisuuden käsitettä tarkasteltiin myös yhteiskunnan sekä kirkon näkökulmasta. Opinnäytetyön tavoitteena oli saada tietoa osallisuuden toteutumisen nykytilasta, jotta seurakunnan varhaiskasvatus voisi kehittää toimintaansa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiseksi.

Opinnäytetyössä käytettiin laadullista selvitysmenetelmää. Laadullisen selvitysmenetelmän mukaisesti aineisto kerättiin haastattelemalla. Haastattelumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, jossa oli ennalta pohditut teemat. Teemat auttoivat löytämään selvityksen tarkoituksen mukaisia vastauksia. Yhteistyökumppanina opinnäytetyössä oli Lappeenrannan evankelis-luterilaisen seurakuntien varhaiskasvatus ja siellä työskentelevät päiväkerhoja ohjaavat lastenohjaajat. Haastateltavat työskentelevät kolmessa eri päiväkerhossa, joihin osallistuvat lapset olivat iältään 3-5-vuotiaita.

Tulosten mukaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet oli lastenohjaajille osittain tuttu asiakirja, jonka läpikäymiseen he toivoivat enemmän aikaa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet näkyi lastenohjaajien työssä eri tavoilla, kuten aiempaa suunnitelmallisempaa toimintana. Lapsen osallisuuden käsitettä kuvattiin eri tavoilla ja haastateltavien vastaukset poikkesivat toisistaan. Osallisuus toteutui kerhoissa esimerkiksi lapsia kuuntelemalla ja antamalla lapsille mahdollisuus vaikuttaa toimintaan. Lasten ei aina koettu pystyvän olemaan osallisia toiminnan suunnittelussa. Lastenohjaajien mielestä kerhojen toimintaa täytyy kehittää, jotta se tukisi lasten osallisuutta. Yksi kehittämisehdotus oli yhteisten raamien määrittely kerhoille.

Avainsanat: varhaiskasvatus, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, lapsen osallisuus ja Lappeenrannan ev.lut. seurakuntien varhaiskasvatus.

Abstract

Salla Mustonen, Suvi Sinkko and Mona Uotinen

Me menttiin vähän väärinpäin näihin meiän varhaiskasvatussuunnitelmasysteemeihin – a study of children's participation in early childhood education day groups of Lappeenranta's Evangelical Lutheran Church, 27 pages, 4 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health care and Social Services, Lappeenranta

Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2019

Instructors: Senior Lecturer Outi Kokko-Muhonen, Saimaa University of Applied Sciences, Advisor of early childhood education Leena Kinnunen, Lappeenranta's Evangelical Lutheran Church

This thesis was done in cooperation with Lappeenranta Evangelical Lutheran Church. The purpose of this thesis was to collect information about the current state of children's participation in the early childhood education day groups of the Eva. Lut. Church. Information was collected from five children's instructors. They worked in three different day groups where participating children were between 3 and 5 years old.

This thesis was conducted by using a qualitative study approach where the material was gathered by interviewing. Interviews were executed by using a semi-structured interview. The theoretical part of this thesis consists mainly of the definition and explanation of early childhood education, early learning plan, and children's participation.

The aim of this thesis was to get useful information for developing children's participation in the day groups according the early childhood education plan. The results show that children's instructors have knowledge of the early childhood education plan, but hope to have more time to study it. The definitions of the concept children's participation varies in their answers. Children's instructors feel that children's participation shows, for example, in listening to children or by giving the children a chance to be a part of planning of activities. However, they feel that it is not always possible. In children's instructors opinion it is important to develop activities so that it supports children's participation. One proposition for action is to set common guidelines for actions in the day groups.

Keywords: early childhood education, early learning plan, participation of children, Evangelical Lutheran Church's early childhood education

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus	6
2.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	7
2.2	Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	8
3	Osallisuus varhaiskasvatuksessa	9
3.1	Lapsen osallisuus	9
3.2	Osallisuus yhteiskunnassa.....	11
4	Henkilöstö ja lapsen osallisuus	11
4.1	Varhaiskasvatuksen henkilöstö lapsen osallisuuden mahdollistajana .	12
4.2	Osallisuutta edistävä toimintakulttuuri.....	13
5	Seurakunnan varhaiskasvatus.....	14
5.1	Lappeenrannan seurakuntien varhaiskasvatus.....	15
5.2	Osallisuus kirkossa	15
6	Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus.....	16
6.1	Aineiston keruu ja käsittely	18
6.2	Eettiset näkökohdat	20
7	Selvityksen tulokset	21
7.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	21
7.2	Osallisuuden käsite.....	22
7.3	Osallisuuden toteutuminen ja toiminnan kehittäminen.....	23
8	Yhteenveto ja pohdinta	25
	Lähteet.....	28

Liitteet

- Liite 1. Saatekirje
- Liite 2. Suostumuslomake
- Liite 3. Haastattelurunko
- Liite 4. Nauhoituslomake

1 Johdanto

Osallisuus on käsitteenä haastava ja monitulkintainen (Särkelä-Kukko 2014, 34). Se on demokraattisen yhteiskunnan perusrakenne, jonka edistäminen ehkäisee ja vähentää eriarvoisuutta (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2018). Eriarvoisuuden vähentäminen ja ehkäiseminen on kirjattu Suomen perustuslakiin. Perustuslaki (731/1999, 6 §) määrää, että *ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.*

Tässä opinnäytetyössä lähestytään osallisuuden käsitettä erityisesti Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 30) mukaisesta lapsen osallisuuden toteutumisen näkökulmasta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016, 30) määrää, että osallisuutta edistäviä toimintamalleja on tietoisesti kehitettävä, jotta lasten osallisuus vahvistuisi ja toteutuisi. Lisäksi opinnäytetyön teoriaosuudessa osallisuutta käsitellään yhteiskunnan ja kirkon näkökulmasta.

Tämä opinnäytetyö tehdään yhteistyössä Lappeenrannan seurakuntien varhaiskasvatuksen kanssa, jonka kautta opinnäytetyön aihe on saatu. Seurakuntien varhaiskasvatuksen toimintaa on aloitettu kehittämään 01.08.2017 voimaan tulleen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaiseksi. Tämän uudistuksen myötä opinnäytetyössä selvitetään, käyttävätkö seurakuntien lastenohjaajat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita työnsä tukena. Painopisteenä opinnäytetyössä on se, kuinka lasten osallisuus tällä hetkellä toteutuu seurakuntien päiväkerhoissa sekä se, kuinka päiväkerhojen lastenohjaajat ymmärtävät osallisuuden käsitteen.

Aineisto opinnäytetyöhön on kerätty haastattelemalla Lappeenrannan seurakunnan varhaiskasvatuksen päiväkerhoissa työskenteleviä lastenohjaajia. Laadulliselle selvitykselle ominaisesti opinnäytetyössä kysytään, mitkä ovat haastateltavien omakohtaiset kokemukset aiheesta. Laadullisen selvityksen tavoitteena on ymmärtää aiheen toimijoiden näkökulmia. (Kylmä & Juvakka 2007.) Opinnäyte-

työssä haastattelumenetelmänä on käytetty teemahaastatteluja, joista saatu aineisto teemoitellaan tuloksia varten. Opinnäytetyön tulokset esitellään teemojen mukaisesti.

Osallisuuden ollessa ihmisen perusoikeus, joka koskettaa jokaista ikäryhmää, on tärkeää sosionomin (AMK) työssä ymmärtää osallisuuden merkitys ja kuinka sitä edistetään. Myös erilaisten perhepalvelujen tunteminen on yksi osa sosionomin (AMK) työtä, ja opinnäytetyön yhteistyökumppani, seurakunta, on tärkeä monen perheen elämässä. Varhaiskasvatuksen ryhmissä lapsen osallisuuden tukeminen on yksi tärkeistä taidoista kasvattajana, johon myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016, 30) velvoittaa. Sosionomi (AMK) -tutkinnon kannalta varhaiskasvatusta ja osallisuutta käsittelevä opinnäytetyö täydentää sosionomin (AMK) kokonaisvaltaista osaamista. Opinnäytetyön tekijöistä kaksi pätevytyy varhaiskasvatuksen opettajiksi ja heille alle 8-vuotiaita käsittelevä opinnäytetyön aihe on pätevytyymisen edellytys.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on pedagogisesti painottuvaa toimintaa, joka muodostuu suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta kasvatuksesta sekä hoidon ja opetuksen muodostamasta kokonaisuudesta (Opetushallitus 2018). Kasvatuksen avulla lasta tuetaan kehittymään niin, että hän tiedostaa vallitsevat kulttuurilliset tavat sekä arvot. Lisäksi lapsi oppii ilmaisemaan oman mielipiteensä ja huomioimaan toimintansa yhteydet ympäristöönsä sekä toisiin ihmisiin. Lasta kannustetaan uuden oppimiseen hyödyntämällä erilaisia tapoja oppia. Opetuksessa on tärkeintä huomioida lapsen yksilölliset mielenkiinnonkohteet, taidot sekä tuen tarve. Fyysisen perushoidon lisäksi otetaan huomioon myös tunnepohjainen välittäminen. (Ahonen 2017, 27.) Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen sekä hyvinvoinnin edistäminen ovat varhaiskasvatuksen tavoitteita (Opetushallitus 2018).

Karila (2016) on selvittänyt varhaiskasvatuksen laatua, vaikuttavuutta ja kehittämisehdotuksia. Karilan julkaisusta selviää, kuinka kauaskantoisia vaikutuksia varhaiskasvatuksella on ja kuinka se tukee alle kouluikäisten hyvinvointia sekä oppimisen taitoja. Karila kuvaa varhaiskasvatusta siten, että se antaa lapselle

mahdollisuuden osallistua pedagogisesti suunniteltuun toimintaan ja tarjoaa mielenkiintoista tekemistä lapselle. Myös varhaiskasvatuksessa tapahtuva vuorovaihtus, niin lasten kuin henkilöstön kesken, on keskiössä. Karila kuitenkin toteaa, että vain laadukkaalla varhaiskasvatuksella on myönteisiä vaikutuksia. (Karila 2016, 5, 21-28.)

Varhaiskasvatusta voidaan järjestää erilaisina palveluina. Näitä palveluja ovat päiväkotit, perhepäivähoito tai muu varhaiskasvatus, kuten kerho- ja leikkitoiminta. (Opetushallitus 2018.) Erilaisten varhaiskasvatusta tarjoavien palvelujen välillä on suuria eroja, joita yhteiset suositukset, määräykset, lait sekä asiakirjat pyrkivät tasaamaan. Karilan mukaan henkilöstön koulutus ja osaaminen ovat tutkimustuloksissa olleet laatutekijöitä, joilla on keskeinen merkitys. Mikään yksittäinen tekijä ei kuitenkaan pysty selittämään laatueroja. (Karila 2016, 21-28.) Varhaiskasvatustilain (540/2018, 5 §) mukaan *Kunnan on järjestettävä tässä laissa säädettyä varhaiskasvatusta siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Vanhemmat päättävät lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen, mutta jokaisella alle kouluikäisellä on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen.* (Opetushallitus 2018.)

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Yksi tärkein varhaiskasvatusta ohjaava asiakirja on Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on uuteen varhaiskasvatustilain perustuva valtakunnallinen asiakirja, jonka Opetushallitus on laatinut. Uudistuksen myötä jokaisen varhaiskasvatusta toteuttavan tahon on noudatettava vuonna 2017 käyttöön otettua Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelee raamit yhtenäisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamiseen ja kehittämiseen koko Suomessa. Siihen on laadittu määräyksiä, jotka koskevat varhaiskasvatuksen merkittäviä tavoitteita ja sisältöjä, toiminnan arviointia, lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista, huoltajien ja henkilöstön yhteistä kasvatusyhteistyötä sekä moniammatillista yhteistyötä. Asiakirjan eri sisältöjen kokonaisuuksia on avattu tarkemmin ymmärtämisen helpottamiseksi ja myös niiden yhteys lainsäädäntöön on

tuotu esiin. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu asioita, joita varhaiskasvatuksen järjestäjät päättävät paikallisesti laatiessaan omaa varhaiskasvatussuunnitelmansa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8-9.)

2.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lisäksi uusi varhaiskasvatustalaki määrittää, että Suomessa jokaisen varhaiskasvatuksen järjestäjän on laadittava paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma (Opetushallitus 2017). Paikallisista suunnitelmista ei voi jättää pois mitään lakien, asetusten tai Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden velvoittamaa asiaa, mutta ne voivat sisältää tarkennuksia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 9-11). Lappeenrannan uusi varhaiskasvatussuunnitelma on tullut voimaan elokuussa 2017. Sen sisältöön ovat saaneet vaikuttaa niin varhaiskasvatuksen henkilöstö kuin lasten vanhemmat. (Peda.net 2017.) Myös lapsia on haastateltu ja heidän toiveitaan on otettu huomioon suunnittelussa. Lisäksi suunnitelmaa laadittaessa on oltu yhteistyössä erilaisten tahojen, kuten Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystalveluiden, perusopetuksen sekä kulttuuri-, liikunta- ja ympäristötoimen kanssa. Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu koskemaan kaupungin varhaiskasvatustyksiköitä, joita ovat päiväkodit, perhepäivähoitopaikat, leikkikerhot sekä esiopetuksen yhteydessä annettava varhaiskasvatus. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 5-8.)

Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu paikallisia erityispiirteitä, joita varhaiskasvatuksessa halutaan näkyvän. Kasvatuksessa kunnioitetaan karjalaista kasvatustperinnettä, johon kuuluvat huumori, leikillisuus, lapsen myönteinen huomioiminen sekä kiittäminen ja kehuminen. Alueen moninainen ympäristö ja Venäjän läheisyys näkyvät varhaiskasvatuksen toiminnassa ja kasvatustyössä. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 19.)

Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelmaan on laadittu myös erilaisten varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavien painotusten sisältöjä, joista yksi on lapsen osallisuus. Suunnitelmasta käy ilmi, että Lappeenrannassa lasten osallisuuden toteutuminen mahdollistuu leikeissä, ulkoilussa ja opetuksessa. Lisäksi lasten

osallisuus on tärkeää huomioida myös arkisissa toiminnoissa. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 19-20.)

3 Osallisuus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa osallisuudella tarkoitetaan yhteisöllisyyttä, jossa yhteisön jäsenillä on mahdollisuus suunnitella, arvioida ja kehittää yhteisön toimintaa vuorovaikutuksessa keskenään. Osallisuus ei tarkoita sitä, että kaikki lapsen toiveet toteutetaan vaan lasta kuullaan, hänen ehdotuksistaan keskustellaan ja pyritään ratkaisuun, joka tukisi koko yhteisön toimintaa. Osallisuuden toteutuminen vaatii-kin neuvottelua ja päätöksentekoa. Lapsen kanssa toimivan henkilön tärkeäksi rooliksi muodostuu lapsen näkeminen aktiivisena toimijana, jotta päästään vuorovaikutuksen kautta osallisuuden toteutumiseen. (Turja 2017, 38-47.) Varhaiskasvatustilanne määrää, että *lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla* (Varhaiskasvatustilanne 540/2018, 20 §).

Osallisuuden käsite on Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden läpikulkeva teema (Helin, Kola-Torvinen & Tarkka 2018, 12). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirja takaa, että lapsella on mahdollisuus vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin asioihin. Lapsi tulee kuulluksi ja häntä tuetaan käyttämään omia vaikutusmahdollisuuksiaan. Osallisuutta edistäviä toimintamalleja olisi suotavaa tietoisesti kehittää, jotta lasten osallisuus vahvistuisi ja toteutuisi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.) Lapsilla on kykyjä ja halua osallistua toiminnan suunnitteluun henkilöstön rinnalla ja sen mahdollistaminen antaa lapselle tärkeitä oppimiskokemuksia omista vaikuttamismahdollisuuksistaan sekä kokemuksia omasta taitavuudestaan ja osaamisestaan. (Turja & Vuorisalo 2017, 45-47.)

3.1 Lapsen osallisuus

Lapsen osallisuudella tarkoitetaan sitä, että lapsi saa vaikuttaa ja osallistua toimintaan omien halujensa sekä kykyjensä mukaisesti yhtenä osana yhteisöä, johon hän tuntee kuuluvansa (Ahonen 2017, 27). Lapsen osallisuutta määrittäessä

keskeisiä tekijöitä ovat omassa yhteisössä vaikuttaminen, kuulluksi tuleminen sekä tietoisuus ja tunne omasta osallisuudesta. Osallisuus ja vapaaehtoisuus kulkevat käsitteinä rinnakkain, mikä tarkoittaa myös sitä, että lapsella on oikeus olla ilmaisematta omia ajatuksiaan. (Turja 2011, 24-35.)

Vuoden 1989 YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus on yksi tärkeimpiä asiakirjoja lapsen osallisuutta määrittäessä (Helin ym. 2018, 12). Lapsen oikeuksien sopimuksessa osallisuus määritellään yhdeksi lapsen oikeudeksi, jota aikuinen on velvollinen suojelemaan. Sopimuksen mukaan lapsella on oikeus olla osallisena häntä koskevassa päätöksenteossa ja lapsella on oikeus ilmaista itseään. Sopimuksen artiklan 12. ensimmäisen kohdan mukaan lapsella on vapaus ilmaista näkemystään kaikissa lasta koskevissa asioissa, huomioon ottaen lapsen kehitystaso sekä ikä. (Lapsen oikeuksien yleissopimus 1989, 11.) Myös Suomen perustuslaissa (731/1999, 6 §) määrätään, että lapsella on oltava oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasonsa mukaisesti.

Osallistamisen käsite nousee usein esiin osallisuudesta puhuttaessa. Osallistaminen tarkoittaa, että ihmiseen kohdistetaan toimia, joilla pyritään lisäämään hänen osallisuuttaan. Osallistamisen käsitteellä on kuitenkin usein johtajamainen merkitys, koska osallistettaessa toiminta ei välttämättä perustu vapaaehtoisuuteen ja aitoon dialogiin, jotka ovat osallisuuden tunnusmerkkejä. (Turja 2017, 44.)

Toinen osallisuudelle läheinen käsite on osallistuminen. Usein osallistumisesta ja osallisuudesta puhutaan synonyymeinä, mutta tutkijat haluavat erotella käsitteet toisistaan. (Nivala & Ryyänen 2013, 20-21.) Osallistuminen on tekemistä, joka antaa ihmiselle mahdollisuuden toteuttaa itseään ja vaikuttaa omaan elämäänsä (Särkelä-Kukko 2014, 35). Osallistuminen on yksi tie osallisuuden kokemiseen ja vahvistamiseen, mutta se ei tee sitä automaattisesti. Edellytyksenä osallisuuden toteutumiselle on, että osallistujalla on todellisia mahdollisuuksia olla vaikuttamassa asioihin ja tuoda esiin näkemyksiään. (Nivala & Ryyänen 2013, 20-21; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2017.)

Osallisuuden toteutuessa lapsia pidetään aktiivisina toimijoina eikä passiivisena osapuolena (Turja 2017, 40). Usein, kun on kyse lasten osallisuudesta, ajatellaan

että mielipiteen kysyminen on riittävää. Lapsella on kuitenkin oikeus tietoon, jota ilman lapsi ei kykene muodostamaan näkemystään, oikeus tietoon perustuvan näkemyksen ilmaisuun sekä oikeus saada näkemyksensä huomioiduksi. Näistä kolmesta tekijästä muodostuu lapsen osallisuus. Jos jokin näistä tekijöistä uupuu, lapsen osallisuus ei toteudu kokonaisvaltaisesti. (Pelastakaa lapset ry 2019.)

3.2 Osallisuus yhteiskunnassa

Osallisuus on monitulkintainen käsite, jonka määrittely yksiselitteisesti on haastavaa. Osallisuus muodostuu kokonaisuudesta, johon kuuluu esimerkiksi oman kiinnostuksen mukaan toimiminen, kokemus kuulluksi tulemisesta sekä oman tekemisen merkityksestä. (Särkelä-Kukko 2014, 34; Marila-Penttinen & Meriluoto 2015, 7.) Yhteiskunnallisessa yhteydessä osallisuus tarkoittaa yhdenvertaisia mahdollisuuksia terveyteen, toimeentuloon, koulutukseen, sosiaalisiin suhteisiin ja asuntoon. Osallisuus on demokraattinen perusrakenne, koska osallisuuden toteutuessa kansalaisilla on oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen. Kaikilla on oltava tasavertainen oikeus vaikuttaa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2017.)

Osallisuuden edistäminen ehkäisee syrjäytymistä ja vähentää eriarvoisuutta. Kun kansalainen on osallisena yhteisössä, jossa häntä arvostetaan, pidetään tasa-vertaisena ja yhteisössä on luottamus, syntyy tunne osallisuudesta. Osallisuuden yksi määritelmä voi olla se tunne, joka yhteisöön kuulumisesta syntyy. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen 2017.) Osallisuus on kirjoitettu myös lakiin. Suomen perustuslaki (731/1999, 6 §) määrää, että *ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.*

4 Henkilöstö ja lapsen osallisuus

Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä (2015) väitöskirjassaan Päivi Virkki on tutkinut 5-vuotiaiden lasten ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemuksia osallisuudesta ja lasten toimijuudesta sekä mitkä vaikuttamismahdollis-

suudet lapsilla on päiväkodin toimintaan. Lapsilta haastattelulla kerätyn tutkimusaineiston mukaan lapset kokevat voivansa vaikuttaa leikkiin ja ulkoiluun, mutta muut päiväkodin tilanteet ovat enemmän tai vähemmän henkilöstön suunnittele-
mia ja toteuttamia. Henkilöstöltä kerätty haastatteluaineisto osoittaa, että leikki on osallisuuden paras mahdollistaja. Virkki toteaa, että osallisuuden toteutumisen keskiössä on kasvattajien näkemys lapsen toimijuudesta. Jos lapsi nähdään aktiivisena toimijana ja yhdenvertaisena päätöksenteossa, lapsen osallisuus toteutuu. (Virkki 2015,125-130, 144-150.)

4.1 Varhaiskasvatuksen henkilöstö lapsen osallisuuden mahdollistajana

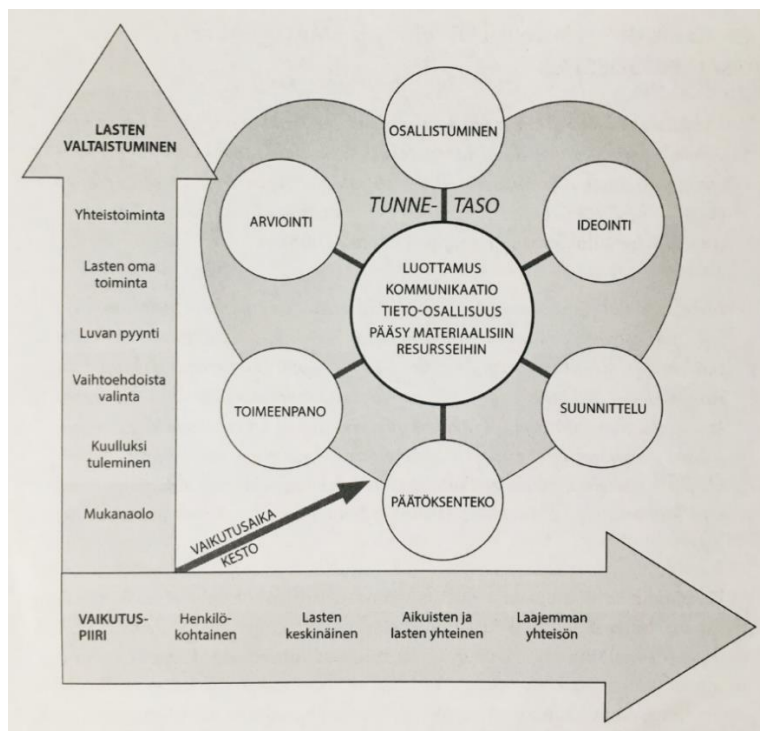
Välillä lasten näkökulmat tilanteista, toiminnasta ja varhaiskasvatuksesta voivat olla hyvin erilaisia kuin henkilöstön. Nämä tilanteet ovat reflektoinnin ja ammatillisen kehittämisen kannalta hyviä hetkiä haastaa omaa ajattelua. (Turja & Vuorisalo 2017, 46.) Lasten osallisuuden toteutumisen kannalta olisi hyväkin, jos lapsia ei vain kuunneltaisi tai annettaisi heidän vain ilmaista mielipiteitään. Lapsilla tulisi olla mahdollisuus olla eri mieltä ja näin haastaa henkilöstön ajatuksia, minkä jälkeen lapset tekisivät itsenäisesti päätöksiä omaa elämäänsä koskien. Tämän mahdollistaminen voisi johtaa siihen, että tämän päivän lapset olisivat aktiivisia kansalaisia tulevaisuudessa. (Woodhead 2010.) Karilan (2016) mukaan suosituksissa ja tutkimuksissa on todettu, että henkilöstön osaaminen ja koulutus ovat varhaiskasvatuksessa keskeisiä laatutekijöitä. Karila (2016) toteaa tutkimuksissaan, että varhaiskasvatuksessa yhdessä lasten, lasten vanhempien ja henkilöstön kanssa luotu laadukas toimintakulttuuri edistää varhaiskasvatuksen laatua.

Lapsen osallisuuden täytyisi toteutua myös silloin, kun lapsen kielitaito ei ole vielä kehittynyt. Tällöin henkilöstön on oltava sensitiivinen lapsen viesteille ja havainnoida lapsen sanatonta ja kehollista ilmaisuja, jotta lapsen osallisuuden tukeminen olisi mahdollista. (Helin ym. 2018, 15.) Vauvan ja isomman lapsen kommunikointitavat ovat hyvin erilaiset. Pienemmillä lapsilla, kuten vauvoilla, kielitaito ei ole vielä kehittynyt. Vauvakin kuitenkin voi osoittaa kehonsa kielellä, eleillä ja ilmeillä omia ajatuksiaan ja toiveitaan. Henkilöstön rooli lapsen osallisuuden toteuttajana on sitä suurempi, mitä pienempi lapsi on. (Woodhead 2010.)

4.2 Osallisuutta edistävä toimintakulttuuri

Laadukkaassa toimintakulttuurissa lapsi kohdataan arvostavasti ja lasta tuetaan omien ajatusten ilmaisuun. Varhaiskasvatuksessa työskentelevän työyhteisön yhteinen arvoperusta vaikuttaa siihen, millaista vuorovaikutus lasten kanssa on. Koska lapsen osallisuuden toteutuminen vaatii lapsen aitoa ja kiinnostunutta kuulemistakin sekä tilan antamista lapselle, pitää henkilöstön olla jatkuvasti läsnä ja kohdata lapsi sensitiivisesti. Tämä mahdollistaa osallisuuden toteutumisen. (Helin ym. 2018, 15.)

Henkilöstön täytyy ymmärtää lapsen osallisuuden toteutumiseen vaikuttavat perusedellytykset. Kuvassa 1 näkyy lapsen osallisuuden moniulotteisuus. Tätä moniulotteisuutta täytyy tarkastella konkreettisesti, koska lapsen osallisuus toteutuu toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa sekä osallisuuden tunteessa. (Turja 2017, 47.)

Kuva 1. Malli lasten osallisuudesta (Turja 2017, 48)

Kuvan 1 malli voi auttaa henkilöstöä kehittämään ja arvioimaan työtään lapsen osallisuuden näkökulmasta. Osallisuuden toteutuminen vaatii tietyt perusedellytykset, jotka kuvassa 1 on nimetty luottamukseksi, kommunikaatioksi, tieto-osallisuudeksi sekä materiaaliin resursseihin pääsyksi. Kuvan 1 sanat osallistuminen, ideointi, suunnittelu, päätöksenteko, toimeenpano ja arviointi ovat toimintaprosesseja, joissa lapsen tulisi olla mukana. Kuvassa 1 oleva valtaistumisen käsite tarkoittaa lapsen ja aikuisen välistä valtasuhdetta eli sitä, kuinka paljon lapselle annetaan tietoa ja mahdollisuuksia vaikuttaa. Vaikutuspiiri, kuvassa 1, tarkoittaa toimintaa, tilanteita tai asioita, joihin vaikutetaan. Vaikutusaika ja kesto kuvassa 1 viittaavat osallisuuteen liittyvän toiminnan kestoon, joka voi olla pitkäkestoista/pysyvää tai lyhytkestoista. (Turja 2017, 47-53.)

5 Seurakunnan varhaiskasvatus

Yksi vaihtoehto julkisen sekä yksityisen sektorin varhaiskasvatuksen ohella on seurakuntien tarjoama päiväkerhotoiminta tai muu varhaiskasvatus (Sakasti 2018a) Nämä molemmat ovat osa avoimia varhaiskasvatuspalveluita. Seurakuntien tehtävänä on toimia yhteiskunnan varhaiskasvatuksen yhteistyökumppanina sekä tukea Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 15, 43-44) mukaista katsomuskasvatusta (Sakasti 2018b). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittaa seurakuntia tämän yhteistyön osalta. On suositeltavaa, että seurakuntien varhaiskasvatuksen toiminnassa noudatetaan muutenkin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Lisäksi on tärkeää, että seurakunnat osallistuvat kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien laatimiseen tai tekevät omat suunnitelmansa. Seurakunnan varhaiskasvatuksen toiminta pohjautuu kristillisiin arvoihin. Toiminnassa tulevat tutuksi kristinuskon keskeiset sisällöt, johon liittyviä tapoja ja perinteitä varhaiskasvatuksessa opetellaan. (Sakasti 2018a.)

Toiminnan keskiössä on lapsi ja lapsuuden ainutlaatuisuutta korostetaan. Leikkiminen, liikkuminen, erilainen taiteellinen ilmaisu ja tutkiminen ovat lapselle luontaisia tapoja oppia. Lapsilähtöisyys, mutta samalla aikuisjohtoisuus kuvaavat kirkon varhaiskasvatuksen toimintaa. Sukupuolisensitiivinen työote ja kasvatuskumppanuus ovat tärkeitä työvälineitä. Kirkon varhaiskasvatuksen Raamatulli-

sina lähtökohtina ovat kaste- ja lähetyskäsky (Matt.28:18-20) ja lasten evan-
geliumi (Mark. 10:13-16). Jeesus korosti lapsen merkitystä ja lapsen luontevaa suh-
detta Jumalaan (Matt.18:1-6). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lisäksi
myös YK:n lapsen oikeuksien sopimus ohjaa kirkon varhaiskasvatuksen toimin-
taa (Holländer, Helle, Ojell, Pulkkinen, Saarinen, Pohjola, Sotamaa & Suurnäkki
2013, 4-12).

5.1 Lappeenrannan seurakuntien varhaiskasvatus

Päiväkerhot ovat osa Lappeenrannan seurakuntien tarjoamaa varhaiskasva-
tusta. Ne ovat lapselle turvallisia paikkoja oppia toimimaan ryhmässä ja tutustua
muihin lapsiin. Päiväkerhot tukevat lapsen kokonaisvaltaista kehitystä tarjoamalla
monipuolisesti erilaista toimintaa, kuten leikkimistä, musiikkia ja ulkoilua. Ker-
hoissa työskentelee koulutettuja ohjaajia. Päiväkerhoissa lapset ovat 3-5-vuoti-
aita ja he osallistuvat kerhon toimintaan ilman vanhempia. Päiväkerhoissa van-
hempia tuetaan kristillisessä kasvatuksessa, ja lapsi nähdään Jumalan luomana.
Kerhopäivillä on tietty rytmensä. Kerhossa hiljennytään, rukoillaan ja ihmetellään
yhdessä aikuisten ja toisten lasten kanssa elämän kysymyksiä. (Lappeenrannan
ev.lut. Seurakunnat 2018.)

5.2 Osallisuus kirkossa

Kirkko on luonut aiemmin vuoteen 2015 voimassa olleen strategian Meidän
kirkko, osallisuuden yhteisö, jossa on suunniteltu toimintatavat paikallistasolla to-
teutettavaksi. Keskeisenä ajatuksena strategiassa on osallisuus, jota ovat toteut-
tamassa seurakunnan jäsenet. Osallisuutta kuvataan strategiassa keskinäisenä
yhteytenä, joka näkyy yhteisöllisenä toimintana. (Meidän kirkko, osallisuuden yh-
teisö 2007.) Kirkon uusi strategia Kohtaamisen kirkko jatkaa edellisen viitoitta-
malla tiellä vuoteen 2020 asti. Kirkon jäsenten osallisuuden kokemusta halutaan
edelleen vahvistaa. Seurakuntalaisten mahdollisuutta esimerkiksi Jumalanpalve-
luiden suunnitteluun pidetään tärkeänä. (Kohtaamisen kirkko 2014, 4-5, 10.)
Aiemmin Raamattua on ollut tapana kertoa seurakuntalaisille opetusmaisesti.
Osallisuuden ollessa kirkon strategiana tästäkin tavasta pyritään siirtymään dia-
logiseen yhteyteen seurakuntalaisten kesken. Osallisuus nähdään kirkkoa kas-
vattavana ja elävöittäväenä keinona saada seurakuntalaiset tuntemaan itsensä

merkitykselliseksi sekä kokemaan yhteisöllisyyttä ja kuulumista kirkkoon. (Virtanen 2011, 79-90.)

6 Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää työntekijöiden kokemuksia uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesta osallisuuden toteutumisesta käytännön työssä lasten parissa. Selvityksen avulla saamme tietoa seurakunnan työntekijöiden näkemyksestä, mitä osallisuus heidän mielestään on ja kuinka sitä voitaisiin lisätä päiväkerhotoiminnassa.

Pohtiessamme opinnäytetyönaihetta yhdessä Lappeenrannan seurakunnan varhaiskasvatuksen kanssa nousi esille vuonna 2016 valmistunut uusi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joka määrittelee osallisuuden velvoittavana asiana. Seurakunnan toiveena ja opinnäytetyömme tavoitteena on, että päiväkerhoissa tapahtuvan osallisuuden nykytila selvitetään, jotta selvitystulosten pohjalta seurakunnan varhaiskasvatus voisi kehittää toimintaansa entistä enemmän uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaiseksi.

Opinnäytetyömme selvityskysymykset ovat:

1. Miten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) näkyvät päiväkerhotoiminnassa?
2. Miten työntekijä ymmärtää osallisuuden käsitteen?
3. Mitkä ovat työntekijöiden kokemukset/käsitykset osallisuuden toteutumisesta ja sen kehittämisestä?

Opinnäytetyömme on toteutettu käyttämällä kvalitatiivista eli laadullista lähestymistapaa. Laadullisen selvitysmenetelmän avulla tarkastellaan muun muassa ihmislähtöisiä tapahtumia, kuten toimintaa sekä ajatuksia (Vilka 2015). Tavoitteena on ymmärtää tutkimusaiheen toimijoiden näkökulmia (Kylmä & Juvakka 2007). Laadullisen lähestymistavan käyttäminen opinnäytetyössä oli myös yhteistyökumppanimme, Lappeenrannan seurakunnan varhaiskasvatuksen, toiveena.

Yksi yleisimmistä laadullisen tutkimusmenetelmän tiedonkeruumenetelmistä on haastattelu. Ideana aineiston keräämiseen haastatteluna on, että halutessamme saada tietoa siitä, miksi ihminen toimii tavallaan tai mitä hän ajattelee, on sitä järkevää kysyä häneltä. Haastattelua tiedonkeruumenetelmänä kuvaillaan joustavaksi, sillä se antaa haastattelijalle haastattelutilanteessa mahdollisuuden kysymyksen toistamiseen tarvittaessa, käytettyjen sanamuotojen selventämiseen sekä väärinkäsitysten korjaamiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2017.) Opinnäytetyössä haastattelut käytiin yksilöhaastatteluina. Vilkan (2015) mukaan yksilöhaastattelu on soveltuva nimenomaan henkilökohtaisten kokemusten selvittämiseen.

Opinnäytetyössä tiedonkeruumenetelmänä on käytetty teemahaastattelua. Teemahaastattelu on yksi yleisimmin käytetyistä haastattelun muodoista, ja siitä käytetään myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu. Teemahaastattelussa käytettävien ennalta pohdittujen teemojen avulla pyritään löytämään vastauksia selvituksen tarkoituksen mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2017.) Tavoitteena on, että haastateltava voi antaa kyseisistä teemoista omat näkemyksensä (Vilka 2015). Etuna on myös, että teemahaastattelua tehdessä voidaan syventää sekä tarkentaa kysymyksiä haastateltavien vastauksien perusteella (Tuomi & Sarajärvi 2017). Teemahaastattelun aikana haastattelijan on varmistettava, että haastateltava pysyy ennalta valituissa teemoissa (Vilka 2015).

Kohderyhmänä opinnäytetyössämme olivat Lappeenrannan seurakunnan varhaiskasvatuksen lastenohjaajat, jotka työskentelevät 3-5-vuotiaille lapsille suunnatuissa seurakunnan päiväkerhoissa. Haastateltavia opinnäytetyötämme varten oli viisi. Päiväkerhojen lastenohjaajien yksilöhaastattelut toteutettiin toukokuussa 2018.

Opinnäytetyömme toteutetaan yhteistyössä Lappeenrannan seurakunnan varhaiskasvatuksen kanssa, johon otimme yhteyttä keväällä 2018. Opinnäytetyömme aloitusvaihe sijoittuu kevääseen 2018, jonka aikana olemme toteuttaneet opinnäytetyösuunnitelman sekä suorittaneet vaadittavat kurssit opinnäytetyön kirjoittamista varten. Teimme haastattelut keväällä 2018. Aineiston purku, analysointi sekä raportointi tapahtuivat syksyllä 2018. Opinnäytetyöprosessi valmistui keväällä 2019.

6.1 Aineiston keruu ja käsittely

Aineiston käsittely aloitetaan perehtymällä kerättyyn aineistoon ja ymmärtämällä sen todellinen sisältö. Aineiston käsittelyn avulla tutkittavaa ilmiötä voidaan ymmärtää syvemmin, mikä lisää myös selvityksen luotettavuutta. Sen tarkoituksena on tiivistää sekä jäsenellä aineistosta selvitystä varten olennainen osa. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017.)

Keräsimme aineistoa haastattelemalla työntekijöitä, koska halusimme saada subjektiivisia kokemuksia osallisuudesta ja sen toteutumisesta seurakunnan päiväkerhoissa. Ennen haastattelujen toteuttamista haastattelurunko valmisteltiin huolellisesti teemahaastattelun mukaisesti, jolla varmistimme, että saisimme oleellisen tiedon selvityskysymyksiimme pohjautuen. Haastattelurungon lisäksi haastattelutilanteessa käytettiin apuna lisäkysymyksiä. Ennalta valitut teemat olivat sisällytettyinä haastattelukysymyksiin.

Haastatteluihin osallistui viisi Lappeenrannan seurakunnan varhaiskasvatuksen työntekijää, jotka olimme valinneet yhdessä työelämän edustajan kanssa. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, jotta saimme rauhan ja yksityisyyden vuorovaikutustilanteelle. Haastattelutilanteelle oli varattu riittävästi aikaa ja sen ajankohta toteutettiin haastateltavan toiveiden mukaisesti.

Haastattelutilanteet nauhoitettiin nauhurilla ja litteroitiin eli kirjoitettiin tekstiksi jälkeen päin. Aineistoa käsitellessä on tärkeää pyrkiä säilyttämään se mahdollisimman todellisuutta vastaavana (Kylmä & Juvakka 2007). Kun haastattelut on kirjoitettu tekstimuotoon, on niistä selkeämpää ruveta järjestelemään olennainen tieto selvitystä varten. Litteroitua aineistoa käytiin useaan otteeseen läpi.

Teemahaastattelumme luonnollisena jatkumona oli teemoittelu käsittelymenetelmänä, sillä valmiiksi päätetyt teema tulevat esiin haastatteluissamme. Koimme, että teemoittelun avulla saimme selvitystämme koskevat keskeiset asiat parhaiten esille. Litteroidusta haastatteluaineistosta poimitaan keskeisimmät aiheet eli teemat. Aineistoa uudelleen järjestellessä sekä luokitellessa teemojen mukaisesti poimitaan haastatteluista ne asiat, joissa kyseinen teema mainitaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.) Teemoittelussa edetään aineistosta muodos-

tuneiden teemojen ryhmittelystä niiden perusteellisempaan tarkasteluun (Jyväskylän yliopisto 2016). Opinnäytetyömme aineistoa pelkistettiin sekä jäsenneltiin leikkaa ja liimaa toiminnolla, jolloin pystyimme muodostamaan teemojen pohjalta kokonaisuuksia tuloksia varten.

Taulukoinnin avulla voidaan esitellä laadulliseen aineiston käsittelyyn perustuvaa aineistoa. Taulukko osoittaa, ettei aineistosta vain etsitä tulkintaa myötäileviä tekstinäytteitä vaan aineistoa käytetään systemaattisesti. (Alasuutari 2011, 193.) Taulukko 1 on esimerkki opinnäytetyömme aineiston käsittelyä varten tehdystä taulukosta. Taulukkoon 1 on sisällytetty opinnäytetyön aineistosta kerättyjä ilmauksia, joita on lähdetty pelkistämään ja luokittelemaan yläluokkiin sekä alaluokkiin.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistys	Yläluokka	Alaluokka
<i>Käsitän sen ehkä niin, et jos joku asia nousee lapsesta joku kiinnostuksen kohde, ni sitte sitä jotenki pyritään niinkö hyödyntämään tai tai sillä tavalla, että asia otetaan niinkö esille.</i>	Työntekijän mukaan lapsesta nousevaa kiinnostuksen kohdetta hyödynnetään.	Osallisuus	Lapsilähtöisyys
<i>No se eiks se oo se että lapsi osallistuu niinku kaikkee toimintaa ja...et kerrotaan lapsille et mitä tehdä seuraavaksi ja sit lapsi osallistuu toho</i>	Lapsi osallistuu aikuisen suunnittelemaan toimintaa.	Osallistuminen	Aikuislähtöisyys

Taulukko 1. Aineiston käsittely

6.2 Eettiset näkökohdat

Opinnäytetyömme ollessa ihmisiin kohdistuva selvitys on tärkeää noudattaa hyvää tutkimuskäytäntöä. Hyviin tutkimuskäytännön toimintatapoihin kuuluvat tarkkuus, rehellisyys sekä huolellisuus (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b). Pelkosen ja Louhialan (2002) mukaan on eettisesti tärkeää kunnioittaa selvityksen kohderyhmänä olevien toimijoiden ihmisarvoa sekä itsemääräämisoikeutta (Saaranen-Kauppinen ym. 2006b). Luottamus on keskeinen osa selvitystä. Selvityksen kohderyhmänä olevien täytyy pystyä luottamaan siihen, ettei heidän henkilötietojaan tuoda esille ja että anonyyminä pysymistä kunnioitetaan. Selvityksen tarkoitus ja vaikutukset kerrotaan rehellisesti selvitykseen osallistuville. (Saaranen-Kauppinen ym. 2006b.) Opinnäytetyötämme koskevien eettisten näkökohtien pohdiskelu on alkanut jo opinnäytetyösuunnitelman tekemisen aikana.

Ennen aineiston keräämistä toimitimme haastateltaville saatekirjeen (Liite 1). Saatekirjeessä kerrotaan lyhyesti, mutta selkeästi, mistä aiheesta opinnäytetyömme selvitys tehdään ja mikä sen tarkoituksena on. Saatekirjeen mukana lähetetään haastateltaville myös kirjallinen suostumuslomake (Liite 2.), jonka avulla todennetaan, että haastateltava on saanut tarvittava informaation koskien opinnäytetyötä sekä ymmärtänyt saamansa tiedon. Suostumuksessa käy myös ilmi, että haastateltava on vapaaehtoisesti mukana aineiston keruussa sekä tietoinen mahdollisuudesta keskeyttää osallistumisensa missä tahansa vaiheessa.

Haastattelujen aluksi haastateltavilta pyydettiin lupa haastattelujen nauhoittamiseen. Haastateltavia informoitiin, että haastattelulla kerättyä aineistoa käytetään ainoastaan opinnäytetyöhön ja kerätty aineisto hävitetään asian mukaisesti käytön jälkeen. Teemahaastattelun käyttäminen aineistonkeruumenetelmänä haastateltavalle mahdollisuuden tuoda vapaammin esiin omia näkemyksiään aiheesta. Lisäksi ennalta päätetyt teemat auttavat myös pitäytymään valituissa aiheissa aineistoa käsitellessä.

Luotettavuuteen liittyviä näkökohtia muun muassa ovat työntekijöiden aikaresurssit, uskottavuus, siirrettävyys ja vahvistettavuus (Kylmä & Juvakka 2007). Haastattelut suoritettiin ajankohtina, jotka haastateltavat kokivat itselleen sopiviksi.

Tarkoituksenamme oli, ettei työntekijöiden työpäivä pääse häiriintymään tai keskeytymään selvityksemme johdosta.

7 Selvityksen tulokset

Opinnäytetyön aineisto on kerätty haastattelemalla viittä Lappeenrannan seurakuntien lastenohjaajaa, jotka työskentelevät kolmessa eri päiväkerhossa. Tulokset on jaettu selvityskysymysten mukaan kolmeen teemaan. Tulosten esittelyssä on käytetty lainauksia haastatteluaineistosta.

7.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Selvitimme, ovatko Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sen sisältö päiväkerhojen lastenohjaajille tuttuja. Lisäksi selvitimme, millä tavalla Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet näkyvät lastenohjaajien työssä.

No kyl sitä sillee vähän on käyty läpi ja sillee mut ei se, tota ni, siihen pitäis olla niin paljon aikaa et sitte siihe perehtyis.

Kaikki lastenohjaajat toivat esiin, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on heille jollakin tavalla tuttu asiakirja. Useampi haastateltavista mainitsi, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita oli käyty läpi esimiesten kanssa, mutta läpikäymiseen tarvittaisiin enemmän aikaa. Yksi vastaajista vertasi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita kaupungin suunnitelmaan.

Ensimmäisenä se näkyy työssä sillä lailla, että meillä tuli tämmöset varhaiskasvatuskeskustelut vanhempien kanssa meidän kerhoihin, jota ei oo aikasemmin ollu.

Haastateltavien mukaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet näkyvät päiväkerhoissa eri tavoilla. Lastenohjaajat kertoivat, että päiväkerhoissa on otettu käyttöön lasten vanhempien kanssa käytävät vasu-keskustelut. Lisäksi useampi mainitsi, että päiväkerhojen toiminta on aiempaa suunnitelmallisempaa ja tavoitteellisempaa.

Me tehään täällä erilaisia tommosia oppimislejää. Et lapset niinku, ne tunnistaa numeroita ja värejä.

Yhden haastateltavan mukaan päiväkerhoissa on nykyään päiväkotimaisempaa toimintaa. Samassa yhteydessä hän mainitsi esimerkiksi huolenpidon lapsista ja oppimispelit. Lastenohjaaja kertoi myös, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden avulla hän tietää, mitä työssä täytyy tehdä.

Et miust tuntuu et sitä on niinku toteuttanu aina et se ei...Sinällää niinku tuo hirveesti lisää uutta.

Yksi lastenohjaaja kertoi, että hän ei käytä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita kirjaimellisesti työnsä tukena. Varhaiskasvatussuunnitelman sanottiin myös näkyneen toiminnassa jollakin tavalla aina, eikä sen koettu tuoneen työhön paljon uutta.

7.2 Osallisuuden käsite

Selvitimme, miten haastattelijat ymmärtävät lapsen osallisuuden käsitteen. Kysyimme samassa yhteydessä myös osallisuudelle läheisistä osallistamisen ja osallistumisen käsitteistä. Oli tärkeää selvittää, miten haastateltavat erottelevat käsitteet toisistaan.

Et jos joku asia nousee lapsesta joku kiinnostuksen kohde, ni sitte sitä jotenki pyritään niinkö hyödyntämään...Että asia otetaan niinkö esille.

Haastateltavien mielestä lapsen osallisuuden käsite tarkoittaa esimerkiksi lapsilähtöistä toimintaa. Lapsen osallisuuden kerrottiin tarkoittavan myös lapsen toiveesta nousseen kiinnostuksen kohteen hyödyntämistä toiminnassa. Yhden haastateltavan mukaan lapsen osallisuuden toteutuessa aikuinen kysyy lapsilta, mistä he pitävät ja antavat lasten kertoa.

Aikuset antaa ne perusraamit mitä aletaan tekemään...Me puhuttais niinku yleisesti linnuista, mut ne kiinnostuukii linnunpöntöistä, ni sit aletaanki tutustuu niihin linnunpönttöihin. Ja ne lapset sais sitten niinku äärimmillään vaikka rakentaa ne linnunpöntöt, jos vaan mahdollista.

Osa haastateltavista mainitsi, että aikuinen määrittää raamit toiminnalle. Osallisuus toteutuu, kun lapset saavat toteuttaa toimintaa mahdollisuuksien mukaan

näiden raamien puitteissa. Lapsille annetaan mahdollisuus kasvattaa heidän kiinnostuksensa kohteena olevaa asiaa sekä vapaaleikissä että ohjatussa toiminnassa.

Lapsen osallistamisella tarkoitetaan haastateltujen mielestä sitä, että päiväkerhojen lapset otetaan mukaan toimintaan ja toiminnasta tehdään kaikille lapsille sopivaa. Yhden vastaajan mukaan osallistaminen tarkoittaa, että aikuinen sanoo lapselle mitä tehdään. Joidenkin haastateltavien mielestä lapsen osallistaminen tarkoittaa myös, että lasta kannustetaan omiin ajatuksiin sekä omien toiveiden ja kiinnostuksen kohteiden esiin tuomiseen. Osallistamisella annetaan kaikille lapsille mahdollisuus toimia.

Haastateltavien mielestä osallistuminen tarkoittaa, että lapsi osallistuu kaikkeen päiväkerhon toimintaan, jokainen omalla tavallaan. Aikuinen kertoo mitä tehdään, minkä jälkeen lapsi osallistuu. Osallistuessaan lapsi saa myös tuoda elementtejä toimintaan. Yksi haastateltava toi esiin, että leikki on lapsen suurta osallistumista.

7.3 Osallisuuden toteutuminen ja toiminnan kehittäminen

Selvitimme, mitkä ovat työntekijöiden kokemukset lasten osallisuuden toteutumisesta seurakuntien varhaiskasvatuksessa. Lisäksi halusimme tietää, millaisia kehittämisehdotuksia työntekijöillä on kerhotoiminnan suunnitteluun ja sen toteuttamiseen suhteessa lasten osallisuuteen. Kuva 2 selventää lastenohjaajien ajatuksia kerhojen kehittämisestä.

Lastenohjaajat kertoivat lasten osallisuuden toteutuvan seurakuntien varhaiskasvatuksessa eri tavoilla. Joidenkin mukaan lapset pääsevät osallisiksi esimerkiksi toiminnan suunnittelussa. Lasten toiveita kuunnellaan ja heiltä nousutta asiaa käsitellään kerhossa, vaikkei se olisi ollut alun perin suunnitelmissa. Asiaa saatetaan lähteä myös kehittämään eteenpäin esimerkiksi askartelemalla. Osa haastateltavista mainitsi, etteivät lapset varsinaisesti pysty osallistumaan toiminnan suunnitteluun, vaan yleensä aikuiset suunnittelevat.

Mikä on sun mielestä se paras tapa tähän, mikä on sun mielestä paras värikynä, et se ei oo aina nää puuvärit, tai aina nää vahaliidut, vaan että niinku saavat itse osallistua sen semmosen hetken toteuttamiseen

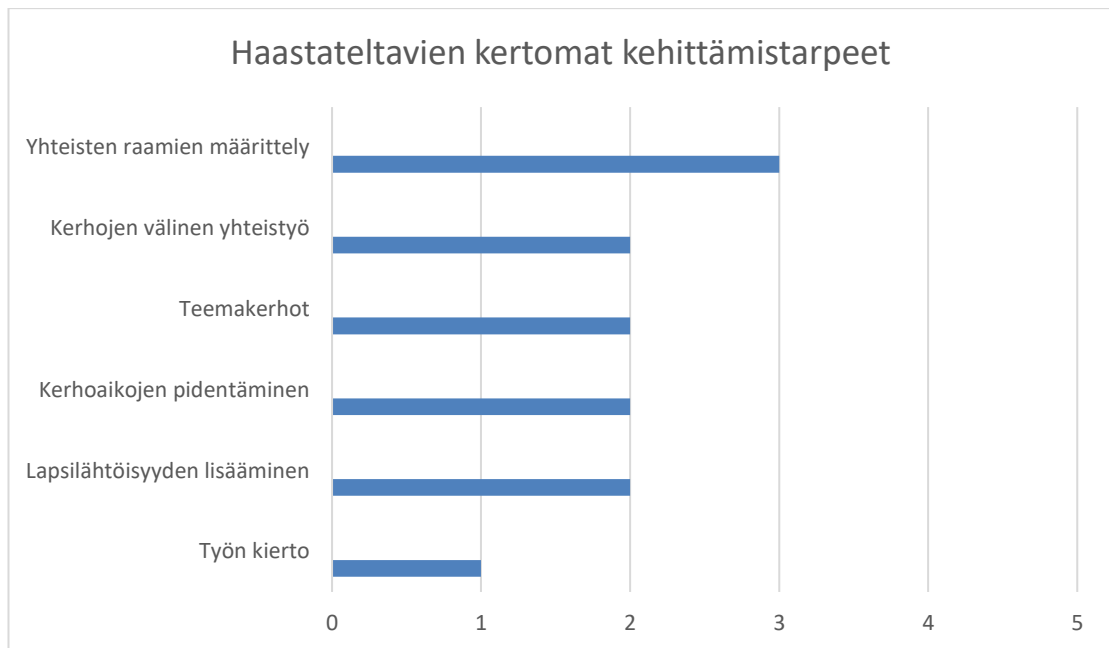
Osallisuus toteutuu joidenkin lastenohjaajien mielestä kerhoissa niin, että lapselle annetaan mahdollisuus toteuttaa jotain toimintaa haluamallaan tavalla. Yksi haastateltava mainitsi, että osallisuus toteutuu, kun lapsille annetaan mahdollisuus kieltäytyäkin tekemisestä. Osallisuus toteutuu myös, kun lapset saavat valita jonkin tekemisen kahdesta vaihtoehdosta. Osallisuus toteutuu haastateltavien mukaan lisäksi huomioimalla erilaisten lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet, jotka he oppivat lapsiin tutustumalla tunnistamaan.

Kaikki työntekijät kertoivat ajatuksiaan, siitä miten kerhojen suunnittelua ja toimintaa pitäisi kehittää, jotta ne tukisivat lasten osallisuutta. Yksi keino siihen on haastateltavien mielestä se, että lasten näkemyksiä kysyttäisiin enemmän. Myös kerhoaikojen pidentäminen lisäisi joidenkin mielestä lasten osallisuutta sekä se, että kerhoilla olisi tietyt teemat.

Me mentiin vähän väärinpäin näihin meidän varhaiskasvatussuunnitelmasysteemeihin...Et ensin piti toimii ja sen jälkeen alettiin vasta opettelemaan ja tutkimaan, et mitä se meillä tarkoittaa ja se ei ehkä iha viel oo selvillä täysin...Et kyl pitää kehittää ja toivon, että meil olis semmosii niinku missä saatas kehitettyä, ja et saatas sovittua vaikka semmosia yhteisiä juttuja, et mitä meidän seurakunnassa tarkoittaa, et olis jotku sellaset raamit.

Lastenohjaajista useampi kertoi, että kerhojen toiminnalle olisi hyvä sopia yhteiset raamit. Työntekijöiden ideoiden jakaminen ja yhteistyö olisivat myös keinoja toiminnan kehittämiseen. Yksi esille noussut kehittämissuositus oli työnkierto, joka haastateltavan mukaan antaisi mahdollisuuden nähdä, miten kerhotoimintaa on toteutettu eri toimintaympäristöissä.

Kuva 2. Kehittämistarpeet

8 Yhteenveto ja pohdinta

Opinnäytetyöprosessimme alkoi syksyllä 2017, jolloin aloimme pohtia mahdollista opinnäytetyöaihetta. Jouduimme kuitenkin jättämään alkuperäisen aiheemme ja siirryimme etsimään toista toteutettavissa olevaa aihetta. Saimme keväällä 2018 mahdollisuuden tehdä opinnäytetyömme yhteistyössä Lappeenrannan seurakuntien varhaiskasvatuksen kanssa aiheesta, joka oli ajankohtainen ja työelämälähtöisesti tarpeellinen.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kerätä tietoa lastenohjaajien kokemuksista lasten osallisuuden toteutumisesta seurakuntien varhaiskasvatuksen päiväkerhoissa. Koemme, että keräämämme aineisto vastasi tarkoitustamme. Huomasimme, että osallisuus on kuitenkin käsitteenä haastava. Käsitteen haastavuus näkyi mielestämme teoriaosuutta tehdessä sekä haastattelujen yhteydessä. Haastatteluja litteroidessa ajatuksemme vahvistui siitä, että osallisuutta käsittelevät kysymykset olivat haastattelurungossa turhan vaikeasti muotoiltuja. Jos tekisimme haastattelukysymykset nyt uudelleen, lisäisimme niihin enemmän käsitettä avaavia apukysymyksiä. Avaisimme myös lapsen osallisuutta käsitteenä saatekirjeessä enemmän, jotta haastateltavilla olisi ollut enemmän teoretietoa ennen kysymyksiin vastaamista.

Opinnäytetyömme teoriaa työstäessämme osallisuuden käsite on selkiytynyt meille käytännön työn välineenä, ei vain teoreettisena käsitteenä. Opinnäytetyöprosessimme on lisännyt ammatillista osaamistamme siten, että ymmärrämme osallisuuden merkityksen ja tärkeyden minkä tahansa ikäryhmän kanssa työskennellessä. Osallisuuden kokemuksella ja toteutumisella on pitkäaikaisia vaikutuksia ja se koskettaa kaikkia varhaislapsuudesta ikääntyneisiin. Koemme, että opinnäytetyöprosessin aikana olemme oppineet ymmärtämään laajoja kokonaisuuksia, analysoimaan tuloksia sekä tekemään tutkimuksellista työtä ammatillisesta näkökulmasta.

Tulosten pohdintaa

Selvityksemme tulokset osoittivat, että lastenohjaajilla oli erilaisia käsityksiä lasten osallisuuden käsitteestä. Tämä kertoo mielestämme käsitteen haastavuudesta ja siitä, että siihen pitäisi perehtyä sekä teorian, että käytännön tasolla enemmän. Joissakin vastauksissa osallisuuden, osallistamisen ja osallistumisen käsitteet menivät myös sekaisin ja vastaukset niiden merkityksestä kysyttäessä olivat keskenään samankaltaisia. Toisaalta taas useampi haastateltavista osasi mielestämme hyvin erotella osallistamisen tarkoittavan enemmän aikuisjohtoista toimintaa, kun taas lasten osallisuudesta puhuttiin lapsilähtöisenä toimintana.

Tulosten perusteella joillekin lastenohjaajille uudistus kerhotoiminnan muuttumisesta varhaiskasvatukseksi oli haastavampi kuin toisille, mikä näkyi esimerkiksi asennoitumisena Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Osa haastateltavista oli lähtenyt innokkaammin kehittämään työtään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiseksi. Tulokset osoittivat, että yhtenäisiä linjoja työlle kaivataan. Koemme, että on tärkeää luoda yhdessä toimintakulttuuria, joka tukee sovittuja linjoja.

Näiden sovittujen linjojen siivittämänä pystyttäisiin pureutumaan paremmin myös lasten osallisuuden toteutumiseen. Lisäksi yhtenäisten linjojen luomisen avulla voitaisiin mahdollisesti jaotella työn vastuualueita. Rehellinen puhe ja samalla avoimuus muutoksia kohtaan auttavat pelisääntöjen luomisessa. Lappeenrannan seurakuntien varhaiskasvatus on kuitenkin merkittävä varhaiskasvatuksen tar-

joaja, joka saattaa olla monen lapsen ensimmäinen kosketus varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tunteminen ja sen käyttäminen työn tukena lisäävät toiminnan uskottavuutta ja laatua.

Pohdimme opinnäytetyömme prosessin aikana myös, olisiko seurakuntien mahdollista uudistaa päiväkerhojensa rakenteita. Haastattelujen tuloksissa ilmeni, että päiväkerhot tuntuivat osasta haastateltavista liian lyhyiltä. Haastattelujen perusteella tulimmekin johtopäätökseen, että pidempi kerhoaika antaisi mahdollisuuden saada lapset osallisiksi toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen paremmin. Mielestämme osallisuuden toteutumisen vahvistaminen sekä entistä enemmän lapsilähtöiseen toimintaan tähtääminen on hyvin tärkeää. Jos nämä jäävät puuttumaan, ei päiväkerhotoiminnassa päästä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiseen lasten osallisuuden edistämiseen.

Jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyömme tavoitteena oli, että selvityksemme tulosten pohjalta Lappeenrannan ev.lut. seurakuntien varhaiskasvatus voisi kehittää toimintaansa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiseksi. Haastattelimme työntekijöitä keväällä 2018, jolloin päiväkerhojen muuttuminen varhaiskasvatukseksi oli vielä melko tuore asia. Haastatteluja tehdessämme Lappeenrannan seurakuntien varhaiskasvatus kulkikin vielä nimellä lapsityö. Yhteistyökumppaniltamme saimme tietää, että näiden kuukausien aikana seurakuntien kerhotoimintaa on joiltakin osin kehitetty. Meille kerrottiin, että lastenohjaajat ovat osallistuneet koulutuksiin ja päiväkerhotoiminnalle on luotu tavoitteita.

Olimme ensimmäinen ryhmä Lappeenrannassa, joka on tehnyt opinnäytetyön tähän aiheeseen liittyen, joten jatkoselvityksenä olisikin nyt kiinnostavaa tutkia päiväkerhojen tämänhetkistä tilannetta varhaiskasvatuksen toteuttajina. Koska varhaiskasvatukseksi siirtyminen on vielä uusi asia, voisi tutkimuksen kohdistaa esimerkiksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueisiin tai kasvatusyhteistyöhön. Mielenkiintoinen jatkoselvityksen aihe olisi myös päiväkerhoissa tapahtuneiden muutosten myötä lasten osallisuuden toteutumisen arviointi.

Lähteet

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Helin, E., Kola-Torvinen, P. & Tarkka, K. 2018. Osallisuus ja osallistuminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Teoksessa Fonsén, E., Heikka, J., Kangas, J. Vlasov, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa 2. Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry. 11-19.

Holländer, A-M., Helle, A., Ojell, R., Pulkkinen, H., Saarinen, S., Pohjola, K., Sotamaa, I. & Suurnäkki, J. 2013. Lapset seurakuntalaisina. Helsinki: Pekan Offset.

Jyväskylän yliopisto. 2016. Teemoittelu. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>. Luettu 05.04.2018.

Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017. Opinnäytetyöpakki. Tukimateriaali. <https://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali>. Luettu 08.01.2019.

Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2016:6. Verkkojulkaisu: Grano Oy. http://oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf. Luettu 28.03.2018.

Kohtaamisen kirkko 2014. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 7. Helsinki: Kirkkohallitus. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/\\$FILE/253062_KKH_Kohtaamisen_kirkko_sisus_KORJ.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/$FILE/253062_KKH_Kohtaamisen_kirkko_sisus_KORJ.pdf). Luettu 17.01.208.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lappeenrannan ev.lut. Seurakunnat 2018. Osallistu. Elämänvaiheet - palvelut ja toiminta eri-ikäisille. Lapset ja lapsiperheet. Päiväkerhot. www.lappeenrannan-seurakunnat.fi/osallistu/elamanvaiheet/lapset-ja-lapsiperheet1/paivakerhot. Luettu 13.03.2018.

Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2017. Lappeenrannan kaupunki. <http://kokoushallinta.lappeenranta.fi/dynastyweb/kokous/20175157-5-1.PDF>. Luettu 01.04.2018.

Lapsen oikeuksien yleissopimus 1989. Yhdistyneet Kansakunnat (YK). https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf. Luettu 10.01.2019.

Marila-Penttinen, L. & Meriluoto, T. 2015. Mikä osallisuus, mikä kokemusasiantuntijuus? Teoksessa Lehtinen, E., Marila-Penttinen, L. & Meriluoto T. (toim.)

Osallisuus. Osallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotien liitto. 6-36. http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/osallisuus_kasikirja/#pid=4. Luettu 08.01.2019.

Meidän kirkko, osallisuuden yhteisö 2007. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiaa vuoteen 2015 laatineen työryhmän mietintö. Helsinki: Kirkkohallitus. [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/ECE316B2D6B6354BC2257E2E0012D441/\\$FILE/Kirkon_strategia_2015_mietinto.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/ECE316B2D6B6354BC2257E2E0012D441/$FILE/Kirkon_strategia_2015_mietinto.pdf). Luettu 17.01.2019.

Nivala, E. & Ryyänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013. 20-21. https://www.uef.fi/documents/364780/1847612/Nivala_%26_Ryyan%C3%A4nen_Kohti_sosiaalipedagogista_osallisuuden_ideaalia.pdf/82a018a3-5f0a-4c44-8937-7fd4ac2a3879. Luettu 09.01.2019.

Opetushallitus 2017. Säädökset ja ohjeet. Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet. Varhaiskasvatus. www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/103/0/paikalliset_varhaiskasvatussuunnitelmat_otetaan_kayttoon_koko_maassa. Luettu 01.04.2018.

Opetushallitus 2018. Kasvatus, koulutus ja tutkinnot. Varhaiskasvatus. www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/lainsaadanto/varhaiskasvatus. Luettu 29.03.2018.

Peda.net 2017. Lappeenranta. Varhaiskasvatus. Opetussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelma 2017. <https://peda.net/lappeenranta/varhaiskasvatus/kehitt%C3%A4minen/vul>. Luettu 01.04.2018.

Pelastakaa lapset ry 2019. Lapsen oikeudet. Lapsen osallisuus. <https://www.pelastakaa-lapset.fi/lapsen-oikeudet/lasten-osallisuus/>. Luettu 03.01.2019.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. KvaliMOTV – menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html. Luettu 08.01.2019.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006b. KvaliMOTV – menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html. Luettu 08.01.2019.

Sakasti 2018a. Seurakuntatyö. Kasvatus. Varhaiskasvatus. Yhteydet yhteiskunnan varhaiskasvatukseen. Vasu2017. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content376618>. Luettu 4.12.2018.

Sakasti 2018b. Seurakuntatyö. Kasvatus. Varhaiskasvatus. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content28953E>. Luettu 4.12.2018.

Suomen perustuslaki 731/1999.

Särkelä-Kukko, M. 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Jämsén, A. & Pyykkönen, A. (toim.) Osallisuuden jäljillä. Joensuu: Pohjois-

Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. 34-50. <https://setlementti-fi-bin.directo.fi/@Bin/2c6c3bd9a1e3d73860ec827b6b33f3cb/1546956089/application/pdf/503574/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>. Luettu 08.01.2019.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018. Hyvinvointi- ja terveyserot. Eriarvoisuus. Hyvinvointi. Osallisuus. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>. Luettu 08.04.2018.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Turja, L. 2011, 24-35. Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Varhaiskasvatus tänään. Suomen Varhaiskasvatus ry:n verkkolehti. 24-35. ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf.

Turja, L. 2017. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 38-55.

Turja, L. & Vuorisalo, M. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Kustanneosakeyhtiö Vastapaino Oy. 36-55.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Virkki, P. 2015. Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä. Helsinki: University of Eastern Finland.

Virtanen, K. 2011. Lapsi ja osallisuuden kirkko. Teoksessa Nurmi, S. & Rantala, K. (toim.) Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: LK-kirjat / Lasten Keskus Oy. 79-90.

Woodhead, M. 2010. Foreword. Teoksessa Percy-Smith, B. & Nigel, T. A Handbook of Children and Young People's Participation. Perspectives from Theory and Practice. New York:Routledge. http://nmd.bg/wp-content/uploads/2013/02/Routledge-A_Handbook_for_Children_and_Young_Peoples_Participation.pdf.

Hei!

Olemme kolme sosionomi (AMK) -opiskelijaa Saimaan ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyönä selvitystä lasten osallisuuden toteutumisesta Lappeenrannan seurakuntien päiväkerhoissa. Selvityksen tarkoituksena on kuulla työntekijöiden kokemuksia uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaisesta osallisuuden toteutumisesta käytännön työssä lasten parissa.

Keräämme aineistoa opinnäytetyöhömmä haastattelemalla viittä (5) lastenohjaajaa, jotka työskentelevät Lappeenrannan seurakuntien päiväkerhoissa. Haastateltavat on valittu yhteistyössä Seurakunnan varhaiskasvatuksen kanssa siten, että päiväkerhossa, jossa haastateltava työskentelee, on suuri lapsimäärä.

Haastatteluihin osallistuvien työntekijöiden tunnistetietoja ei julkaista. Haastatellut nauhoitetaan ja nauhoitetut haastattelut hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua. Opinnäytetyö julkaistaan Theseus.fi – ammattikorkeakoulujen julkaisuarkistossa.

Haastattelukysymykset käsittelevät uutta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirjaa, joka on uuteen varhaiskasvatukseen perustuva valtakunnallinen määräys. Lisäksi haastattelukysymykset käsittelevät lasten osallisuutta ja sen toteutumista. Varhaiskasvatuksessa osallisuudella tarkoitetaan yhteisöllisyyttä, jossa yhteisön jäsenillä on mahdollisuus suunnitella, arvioida ja kehittää yhteisön toimintaa. Henkilöstön tulee nähdä lapsi aktiivisena toimijana, jotta päästään vuorovaikutuksen kautta osallisuuden toteutumiseen.

Osallistumiseen toisi arvokasta tietoa opinnäytetyöllemme ja Lappeenrannan seurakuntien lapsityölle. Lisätietoa voitte kysyä meiltä alla olevien yhteystietojen kautta. Vastaamme mielellämme kysymyksiinne.

Ystävällisin terveisin

Salla Mustonen / salla.mustonen@student.saimia.fi

Suvi Sinkko / suvi.sinkko@student.saimia.fi

Mona Uotinen / mona.uotinen@student.saimia.fi

Lasten osallisuuden toteutuminen seurakunnan varhaiskasvatuksen päiväkerhoissa

Salla Mustonen, Suvi Sinkko ja Mona Uotinen

Olen saanut riittävästi tietoa kyseisestä opinnäytetyöstä ja olen ymmärtänyt saamani tiedon. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut kysymyksiini riittävät vastaukset. Tiedän, että minulla on mahdollisuus keskeyttää osallistumiseni missä vaiheessa tahansa. Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan tähän opinnäytetyöhön liittyvään selvitykseen.

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys

1. Taustatiedot

- ammatti
- työkokemus

2. Varhaiskasvatussuunnitelma

- Onko varhaiskasvatussuunnitelma ja sen sisältö sinulle tuttuja?
  - Miten se on sinulle tuttu? Mitä tiedät siitä?
- miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteet näkyy työssäsi?
  - käytätkö valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelmaa työsi tukena?

3. Lasten osallisuuden toteutuminen

- mitä lapsen **osallisuuden** toteutuminen mielestäsi tarkoittaa?
- Mitä lasten osallistaminen mielestäsi tarkoittaa?
- Mitä lasten osallistuminen mielestäsi tarkoittaa?
- miten päiväkerhojen lapset **osallistetaan** mukaan toimintaan?
- miten lapset **voivat osallistua** päiväkerhon toiminnan suunnitteluun?
  - (Jos ei) Miten voisivat osallistua?

4. Työntekijöiden kokemukset/käsitykset osallisuuden toteutumisesta

- miten saat tietoa lasten ajatuksista ja toiveista suhteessa toiminnan suunnitteluun?
- koetko, että toiminnan suunnittelua tulisi kehittää, jotta se tukisi lasten osallisuutta?

- koetko, että päiväkerhoissa tapahtuvaa toimintaa voisi kehittää siten, jotta se tukisi lasten osallisuutta?

Liite 4.

Lasten osallisuuden toteutuminen seurakunnan varhaiskasvatuksen päiväkerhoissa

Salla Mustonen, Suvi Sinkko ja Mona Uotinen

Annan suostumukseni haastattelun nauhoittamiseen.

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys